

УДК 793.3:[172.15:784.7(=161.2)(73)“19”]

ПАТРІОТИЧНИЙ ЛІРИЗМ ТВОРЧОСТІ КВІТКИ ЦІСИК ЯК ДЖЕРЕЛО ОБРАЗНОСТІ ХОРЕОГРАФІЧНИХ НОМЕРІВ

Луцько П.Є., Домазар С.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

В статті досліджено творчі надбання Квітки Цісик. Проаналізовано тексти найвідоміших пісень у її виконанні. На основі яких, здійснена спроба обґрунтування поняття патріотичний ліризм. Досліджено ліризм творчості Квітки Цісик – як характерна особливість національної художньої ментальності українського народу в контексті проявів художньої образності в хореографічних творах.

Ключові слова: Квітка Цісик, патріотизм, лірика, українські пісні, культурна спадщина.

Постановка проблеми. В історії української культури відзначаються постаті видатних митців, які зберігали та примножували надбання національного мистецтва. Серед них виокремлюється особистість легендарної американської співачки українського походження – Квітки Цісик, котра, беручи за основу творче надбання українців та вкладаючи у виконання кожної пісні частинку своєї душі, внутрішній патріотизм, стає неабияким ліричним та творчим здобутком національного мистецтва в контексті європейського культурного простору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тему патріотизму досліджували видатні української вчені: Д. Чижевський, Д. Дорошенко, С. Онацький, Д. Антонович, які вказують на прояви ліризму як в міфології, літературі, мистецтві, релігійних текстах так і у звичайному спілкуванні. Дослідники також одноставно підкреслюють те, що лірична природа української душі найбільш повно та глибоко виразила себе в пісенному фольклорі, насамперед в неповторній стихії ліричної, ліро-епічної та патріотичної пісенності [1]. Щодо колискових пісень, одну з яких проаналізовано в статті, то серед українських дослідників цю тему вивчали Н. Сивачук, М. та З. Лановик.

Актуальність статті. Вперше здійснюється аналіз текстів пісень крізь призму творчості Квітки Цісик. Наукову цінність має лірично-патріотичний аспект аналізу цього матеріалу, оскільки він містить різноманітні засоби, прийоми та музичні забарвлення, що актуальні для створення образності хореографічних номерів.

Мета статті: здійснити аналіз найвідоміших пісень у виконанні Квітки Цісик, виявити їх специфіку, дослідити особливості текстів пісень щодо патріотичної складової, проаналізувати та обґрунтувати важливість українських текстів, української пісні загалом та їх місце в хореографічній сфері.

Формулювання цілей статті:

- проаналізувати творчий доробок співачки;
- описати унікальність голосу Квітки Цісик;
- проаналізувати зміст найвідоміших пісень в репертуарі співачки;
- дослідити тексти пісень та засоби образності хореографічних номерів.

Як окремим особистостям, так і певним націям притаманний ліризм як ментальна і духовна якість. Можна стверджувати, що патріотичний ліризм – це особливість національного менталітету, духовного життя та навіть художнього мислення не лише українців, а й цілої держави.

Так чому ж творчість Квітки Цісик стає джерельною базою для створення хореографічних номерів та вистав? Відповідь знаходимо одразу: ритмомелодичний мотив, взятий за основу її творів, навіть створюючись за океаном, в Америці, та україномовні тексти пісень, полонили душу як і українських меломанів, так і американських слухачів. Не менше значення має високий професіоналізм виконання пісень та, звичайно ж, один з найвищих рівнів запису пісень, аранжування, яке не часто можна зустріти навіть сьогодні.

Завдяки багатьом джерелам, які було опрацьовано, стало зрозумілим, що саме у виконанні Квітки пісні отримують зовсім інший – патріотично піднесений сенс, звучать по-новому, до яких і близько не можна порівнювати інші їх переспівані версії. Цікавий факт, що у репертуарі співачки більшість пісень не її авторства – це або народні, або твори тогочасних авторів і композиторів. Її ж оригінальним доповненням є аранжування, манера виконання, американський мовний акцент, які досі тримають слухача в емоційній напрузі і яких не можливо прирівняти до жодного іншого варіанту виконання [2].

Упродовж своєї творчої кар'єри співачці вдалося записати два україномовні альбоми: «Пісні України» (1980 року) та «Два кольори» (1989 року). Ці платівки дали змогу ніби доторкнутись до душі співачки, адже вони в своїй основі несуть український дух та історію народу, які викликають відчуття патріотизму у всіх слухачів, а українців найперше. А промовиста присвята до альбомів засвідчує про це: «Присвячую поривам нескореного українського духу і його безнастанним змаганням по обох боках океану», а далі продовження – звернення до українства: «Ця збірка пісень є бажанням мого українського серця вплести радісні нитки в розшарпане життям полотно, на якому вишита доля нашого народу» [3].

В історії американської легкої музики про Квітку Цісик написано: «Голос, що звучить найчастіше у світі». Звідси виникає питання: як це підрахували? А спеціалісти склали час ефірів, де звучав голос співачки, і помножили на приблизне число слухачів, так і вийшли на цифру – понад 22 млрд. [4, ст. 5].

Шукаючи інформацію про те, чи використовував хтось пісні Квітки Цісик в хореографічному мистецтві, можна стверджувати, що такої інформації є обмаль. Проте в 90-х роках майже кожен хореографічний колектив мав хоча б один сценічний номер на музику чи пісню Квітки.

З того часу не змінилось те, що і тоді, і зараз жоден танцювальний фестиваль не обходиться без творів Цісик. Балетмейстери-постановники обирають пісні Квітки Цісик для українських стилізованих хореографічних постановок, для джаз-фолькових композицій або фольк-модерну.

Трапляються тематичні постановки на лірично-патріотичну тему, але це все відбувається суто на рівні середніх шкіл, де виконують такі хореографічні композиції учні різного віку. Випускники часто створюють шкільні вальси під пісні, які виконувала в свій час Квітка, так як вони легкі для сприйняття і несуть глибокий зміст. Ставити хореографію на таку музику не є легким завданням, адже потрібно наповнити танець почуттями, а не виконувати різноманітні танцювальні схеми під музичний супровід [5].

З'явилась велика мета – проаналізувати найвідоміші пісні у виконанні Квітки Цісик та навести приклади щодо цього, беручи за основу творчий здобуток Квітки.

В репертуарі Квітки Цісик є українська народна пісня, пісня-колискова – «Ой ходить сон коло вікон». Коліскові – це найдревніший вид народних пісень, коріння якого сягають міфологічного періоду. Споріднені відчуття, які існують між малям і матір'ю з перших днів, отримують вірний відбиток у зворушливо щирих колісках. Кожна мама вкладає в короткі рядки і простеньку мелодію усю свою любов, ніжність, бажання бачити свою дитину розумною, здоровою, щасливою, в ритм гойдаючи колиску малючка. Тому в коліскових відсутні різкі підвищення голосу, акцентовані ритмомелодики заради того, щоб не розхвилювати малюка, позбавити його від сумних моментів, а навпаки спрямувати голос на швидке засинання та викликати в дитини позитивні емоції [6, ст. 1; 2].

В обраній колісковій зафіксоване міфічне уявлення про Сон як істоту, яка може як заспокоїти дитину, так і приспати її. Жоден народ не міг пояснити тлумачення природи сну, кожен розумів його по-своєму, але у всіх давніх уявленнях проявляється стійке переконання, що сон – не фізичний стан, який притаманний людині, а зовнішній вплив певної неприродної духовної сили, своєрідний зв'язок з потойбіччям, зі світом духів [7].

Пісня «Коханий» («My beloved») на музику Ігоря Білозіра, слова Петра Запотічного. Розкривається тема кохання молодої дівчини, про її відданість та мрійливий настрій.

Текст пісні розпочинається з опису пейзажу жовтогарячої осені, час – коли дівчина вперше пізнала своє кохання. В тексті влучно використано протиставлення у рядках «...Жовте листя з дерев опало... А кохання моє розквітало...». У багатьох людей існує думка, що осінь – це сумна пора року. На що Квітка, акцентує увагу на порі, що завершує цикл і завдяки цьому прийому створює художнє підсилення для палкого почуття до свого коханого, перетворюючи «сумну осінь» на момент зародження п'яночки та шаленої любові, що виступає джерелом натхнення енергії та радості.

Ця пора поєднує в собі два конотаційних значення: перше – ліричне – це солодкі миті кохання, які наповняють дівчину, перегукуючись

з журбою у монолозі дівчини до коханого, до якого вона намагається «достукатись» використовуючи стилістичні порівняння у вигляді природних об'єктів та погодних стихій. Друге – фольклорне – це осінь, яка дає можливість показати значущість для дівчини її коханого, і сповна розкрити слухачу її внутрішні переживання за втраченим, лише з сумом, згадуючи хороші та яскраві моменти проведені разом з чоловіком. За своїм значенням осіння пора символізує закінчення циклу природи, однак, Квітка наповнює її, як писав М. Ганді: «Де є любов, там є життя».

Осінь також є символом не початку зародження почуттів, а навпаки їх зміцнення, або ж завершення. Прикладом цього може стати фраза: «Жовте листя з дерев опало», тобто зів'яле листя, яке позбавлене життя – саме такий початок може вказувати на певні перепони для закоханих, або ж навіть трагічну розв'язку для цього кохання. У фразі: «Літо бабине йшло у солодкі сни» вказує на те, що сама осінь дарує закоханим ще один шанс на відновлення почуттів [8, ст. 251; 333; 359].

Ще одна пісня «Ой заграли музики» («Musicians are playing»), ліричною основою якої є фольклор, адже музика і слова пісні – народні. Недарма даний твір потрапив в альбом, адже ця пісня звучить як утвердження життя народу – чиї ще дівчата можуть так, жартуючи, співати як не українські.

Грайлива, весела пісня-звернення до хлопців, добре кепкування, вихвалання дівочої зовнішності та квітучої молодості. Прекрасно описуються захоплення та побут українських хлопців та дівчат. Розкриваються взаємини, коли дівчата своєю красою намагаються «закрутити парубкам-легінкам голову».

Один з альбомів Квітки Цісик відкривала пісня «Де ти тепер?». На диску співачки зазначено, що музику написав Ігор Шамо, а слова – Борис Палійчук. Через першу фразу в пісні, її називають ще «Місто спить». І хоч цей ліричний шедевр був в репертуарі багатьох співаків, але справді популярним зробило його виконання саме Квітки. Коли альбом «Два кольори», в якому була згадана вище пісня, став відомим в Україні, і потрапив в мережу інтернет, відразу почались суперечки між слухачами, хто насправді є автором слів і музики, оскільки пісню виконували різні співаки і по-різному називали її творців.

Композиція надзвичайно гармонійно лягла на мелодію, що надає твору легкості та своєї оригінальності, так і закликаючи слухачів в «...наш любимий вальс», хоча здається, що, таки насправду, пісня присвячена одній людині. У словах розкривається взаємозв'язок між двома людьми, між якими виник сильний духовний міст. Зав'язкою служать слова: «...Ти сказав: і в час біди... Дружби такої ніхто не зітре з землі...». Дівчина в якийсь момент навіть втрачає ці необхідні для неї стосунки з близькою людиною. Відчуваючи це, вона намагається відновити ці взаємини. Проглядається яскраво виражене ставлення героїв у музичному творі. Чітко розуміємо, які відносини відбуваються у цих двох людей, та спостерігаємо за їхніми дорогами, що, в якийсь момент, з'єднали їх, та залишили їм у пам'яті спогади про: «Разом гуляли з тобою всю ніч ми...» та «...Згадка

прощання, перші признання...». Дані рядки створюють образи закоханих, які дуже близькі один одному, справді дорожать один одним, допомагаючи та підтримуючи у важкі хвилини життя, що, навіть, відстань та розлука не могли викинути один одного з душі. Прикладом розв'язки є рядок: «Все проміне, в даль поліне...» [9].

Також до другого україномовного альбому жінки ввійшла народна композиція під назвою «І снилося...» (англійською перекладена як «A Young Girl's Dream», тобто «Сон молодій дівчини»), автор Л. Лепкий. В даній композиції ми можемо пережити разом з головною героїнею важкі моменти, передані у вигляді химерного сну, у якому до дівчини приходять знаки та навіюють на неї нехороші думки.

Пісня несе у собі романтичні стрілецькі риси, а елегантна манера виконання та бездоганне мовлення Квітки зуміли полонити мільйони сердець українців. Простежується в рядках пісні й мотиви воєнних дій початку ХХ століття в Україні: «...Що маки в гаю процвітали, ...Що коней вороних сіддали...». Звідси, ми можемо припустити, що коханий у творі був десь далеко та вирушав у дорогу. Однак цікавим моментом також виступає розв'язка в якій хлопець «другу цілує, мов п'яний», що символізує переживання про невірність юнака, який далеко від своєї коханої, чим тривожить сон дівчини.

Пісні Квітки Цісик ніколи не супроводжувались оркестром, ніколи не підсилювались потужною технікою, не демонструвались за допомогою фонограми. Вона (пісня) звучала кришталевим відлунням з душі співачки з використанням мінімальної кількості інструментів, заворожуючи трепетом та звучанням голосу та лаконічним підбором супроводжувачої техніки з метою підсилення та правильної розстановки акцентів у музичних творах [10].

Пісня коротка, але залишає після себе великий слід. Вона вдарила дівочим переживанням, боєм, слухач співпереживає разом з голосом

дівчини. Аранжування просте, нічим не відрізняється від звичайних, та все ж, варто зазначити, що після Квітки Цісик єдиним тембром та стилем виконання, який близький до оригіналу є голос львівської співачки Оксани Мухи [11].

Висновки. Кожен народ має певну ментальну особливість. Для українського народу пісня – це те, що поєднує між собою цілу націю.

Беручи за основу творче надбання українців, будучи неабияким патріотом своєї держави, вкладаючи в кожну пісню частину себе Квітка Цісик стала важливим ліричним скарбом національного мистецтва в контексті європейського культурного простору [12]. Лірика українців проявила себе в повній мірі саме в пісенному напрямку. Кожна з описаних пісень мають свої прийоми, особливості, цінність та завжди будуть актуальними в сфері хореографії, адже кожен хореографічний образ максимально можна втілити, лише використавши вдалий музичний супровід, для його вираження.

Сама співачка завжди прагнула виголошувати про українську пісню, навіть на теренах іншої країни, Квітка не забула про свою домівку: «Я всім говорила, що українська музика дуже гарна, мелодійна, і що український народ співучий. А мені відповідали: якщо так, то зіграй що-небудь. Це дуже сумно, але в нас не було жодної платівки на професійному рівні, оскільки, це дорога річ і записати її забирає багато часу. Я зрозуміла, що мушу її зробити. І не тільки для своїх приятелів, але і для всіх українців. Адже у мене не було можливості щось зробити для нашого суспільства, а це був би такий подарунок. І я мріяла, що в Україні мене почують».

Ніхто не може з точністю сказати, як сповнилось би життя українців, якби Квітка жила би і до тепер та створила би ще не один шедевр, який доповнив би і так безцінну колекцію пісень, що здатні торкнутися та проникнути в не одне серце, залишаючи за собою слід та міцно вкорінючись у душі людей.

Список літератури:

1. Присталов І. Ліризм як жанрова основа українського оперного співу: автореф. дис. ... канд. мистецтвознав.: 17.00.03 / І. Присталов ; Одес. держ. муз. акад. ім. А.В. Нежданової. – О., 2008. – 16 с. – укр.
2. Kvitka's Music [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kvitkacisyk.com/kvitkas-music>. – Заголовок з екрана.
3. Цісик К. Два кольори, 1989. – [Відео ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=IRDBS8e9tsU>. – Заголовок з екрана.
4. Мельник О. Вона зачарувала своїм голосом континенти : Квітка Цісик / О. Мельник // Урядовий кур'єр. – 2013. – 4 квітня. – С. 12.
5. Благодійний гала-концерт пам'яті Квітки Цісик [Відео ресурс]. – Режим доступу: <http://city-lviv.in.ua/shcho-novoho/kontserty/420-blahodiinyi-hala-kontsert-pamiaty-kvitky-tsisyk>. – Заголовок з екрана.
6. Мельник В. Семантичні особливості французьких та українських колицьких пісень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/985/7/V_Melnyk_%20%20N_Yachenko_%20SSUO_HI.pdf. – Заголовок з екрана.
7. Колицькі та дитячі пісні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://proridne.com/content/%D0%BF%D1%96%D1%81%D0%BD%D1%96/%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96/>. – Заголовок з екрана.
8. Горак Р. «Журавлі відлетіли» : есеї про Квітку Цісик та її рід / Р. Горак. – Львів: Апірі, 2018. – 400 с.: + іл.
9. Оксана Муха про Квітку Цісик та сучасну українську музику [Відео ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=уРВ0JE0iFzI>. – Заголовок з екрана.
10. Секрет Популярності Квітки Цісик [Відео ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=U1dvYZMFcY4>. – Заголовок з екрана.
11. Оксана Муха: «До 60-річчя Квітки Цісик» [Відео ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=dNpENNpoebyU>. – Заголовок з екрана.
12. Квітка. Голос в єдиному екземплярі («Інтер», 2013) [Відео ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=BDP8oGa-Wt0>. – Заголовок з екрана.

Луцько П.Е., Домазар С.О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПАТРИОТИЧЕСКИЙ ЛИРИЗМ ТВОРЧЕСТВА КВИТКИ ЦИСЫК КАК ИСТОЧНИК ОБРАЗНОСТИ ХОРЕОГРАФИЧЕСКИХ НОМЕРОВ

Аннотация

В статье исследованы творческие достижения Квитки Цисык. Проанализированы тексты самых известных песен в ее исполнении. На основе которых, осуществлена попытка обоснования понятия патриотический лиризм. Исследовано лиризм творчества Квитки Цисык – как характерная особенность национальной художественной ментальности украинского народа в контексте проявлений художественной образности в хореографических произведениях.

Ключевые слова: Квитка Цисык, патриотизм, лирика, украинские песни, культурное наследие.

Luno P.Y., Domazar S.O.

Lviv Ivan Franko National University

THE PATRIOTIC LYRICISM OF KVIKKA CISYC'S ART AS SOURCE OF FIGURATIVE CHOREOGRAPHIC PERFORMANCES

Summary

In the article the Kvitka Cisyc's creative achievements are researched. The texts of the most famous songs that she performed are analyzed, on the basis of which it is made an attempt to substantiate the concept of patriotic lyricism. The study of the creativity of Kvitka Cisyc is explored as a characteristic feature of the national artistic mentality that is manifested in the context of artistic imagery in choreographic works.

Keywords: Kvitka Cisyc, patriotism, lyric poetry, Ukrainian songs, cultural heritage.